

Literarni zgodovinarji o čustvenosti Simona Gregorčiča

DOI: 10.4312/Obdobja.44.143-149

Pavle Jovič, Univerzitetna biblioteka Svetozar Marković, Beograd; paveljovic@gmail.com

Prispevek prinaša poglede slovenskih, hrvaških in srbskih literarnih zgodovinarjev, nastale med letoma 1882 in 2006, o čustveni naravi pesnika Simona Gregorčiča. Njegova občutljivost in čustvenost izvirata iz njegove čiste duše ter nežnega in plemenitega srca. V Gregorčičevi osebnosti se prepletajo tri podobe: človek, pesnik in duhovnik. Nasprotja v njem so nastajala iz mnogih naključij in posebnosti njegove narave.

slovenska poezija, čustvenost, Simon Gregorčič

This article deals with the views of Slovenian, Croatian, and Serbian literary historians from 1882 to 2006 on the emotional nature of the Slovenian poet Simon Gregorčič. Gregorčič's sensitivity and emotionality originates from his pure soul and gentle and noble heart. Three images intertwine in his personality: man, poet, and priest. The contradictions in him arose from many coincidences and idiosyncrasies of his nature.

Slovenian poetry, emotionality, Simon Gregorčič

Uvod

Glavna značilnost pesmi slovenskega pesnika Simona Gregorčiča (1844–1906) je močna čustvenost, o kateri do tega prispevka še ni bilo veliko napisanega.

Po besedah prvega Gregorčičevega življenjepisca Antona Burgarja (1907: 29): »Kakor je bilo čisto njegovo srce, kakor so bile človekoljubne njegove misli, tako so bile tudi njegove poezije, kakor odsev njegovega plemenitega srca.« V zunanjem svetu ni igral velike vloge, težišče njegovega bogastva je bilo v njegovi duši, v njegovem srcu (Burgar 1907).

Slovenski duhovnik in pesnik Fran Ksaver Meško (1874–1964), ki ga je s prezgodaj umrlim pesnikom vezalo najiskrenejše prijateljstvo, je o njegovih pesmih napisal: »Govoriti o pesmih Gregorčičevih podrobno – prazno, nepotrebno delo. A če vprašamo: Zakaj se dojmijo ti dostikrat povsem preprosti verzi s tako silo naših duš? – [...] Ker je šel v globočine srca in je dvignil iz njega vsa skrivna čuvstva, resnična, pristna in neponarejena, [...] zato nam segajo tako globoko v srce« (Meško 1907: 148).

Slovenski pisatelj in pesnik Ivan Pregelj (1883–1960) je o Gregorčiču zapisal: »Gregorčič je izrazito liričen pesnik; njegova pesem je izpoved njegove notranjosti, tega, kar je pesnik duhovno ali duševno doživel, mislil in čutil. Gregorčičeva pesem je miselno čustvena.« (Pregelj 1934: 12)

Alojzija Zupan Sosič (ur.): *Čustva in slovenska književnost*.
Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2025 (zbirka Obdobja, 44)
ISSN: 1408-211X, e-ISSN: 2784-7152
ISBN 978-961-297-712-2, 978-961-297-709-2 (PDF)

Namen prispevka je pokazati, kako so slovenski, hrvaški in srbski literarni zgodovinarji doumeli čustvenost Simona Gregorčiča. Kot izhodišče za raziskavo smo uporabili literaturo o Simonu Gregorčiču, ki je obsežna, čeprav sta o velikem slovenskem liriku doslej izšli le dve knjigi (Dobrovoljc 1979: 293).

1882

Gregorčičev sodobnik Fran Levec (1846–1916), ki je med prvimi izkazal svoje občudovanje do Gregorčičeve poezije, je zapisal: »Ta čudovita dikcija, kako ti seza v dušo; ti polni verzi, kako ti pretresajo srce.« (Levec 1882: 312) Kakšno je njegovo notranje življenje, to pripovedujejo njegove poezije. Levec je obzirno opozarjal na Gregorčičev pesimizem in notranjo neskladnost njegove poezije: »Skrivaj med vrstami leze kakor rdeča nit nekakov duševni razpor« (Levec 1882: 437). V svojih esejih je o njem napisal: »Kako visoko nad nami stoji ta pesniški genij. Gregorčičeve pesmi segajo v dušo. Gregorčič je duhovnik živo čutečega, blagega srca, kateremu se tolikokrat odkriva človeško gorje.« (Levec 1965: 351)

1895

Srbski literarni zgodovinar Andra Gavrilović (1864–1929), najzgodnejši preučevalec slovenske književnosti na Srbskem, je o Gregorčičevi poeziji napisal, da je popolnoma lirična in da so njegove pesmi prežete s toplino čustev, vendar se v njih čuti nekakšen skriti duševni nemir (Gavrilović 1895: 91).

1898

Gregorčičeve pesmi prihajajo in silijo v srca, zaradi tega ga smemo imenovati pesnik srca. Tako je o njem pisal njegov sodobnik, slovenski literarni zgodovinar Karol Glaser (1845–1913). »Ljubezen do ožje slovenske domovine, do širšega Slovanstva razširja se v prsih pesnika v ljubezen do vesoljnega človečanstva, v nesebično ljubezen do bližnjega. [...] Gregorčič je nedosežen v svoji preprostosti, če razlaga višje ideje.« (Glaser 1898: 36–37).

1905

Hrvaški literarni zgodovinar in pesnik Ante Petravić (1874–1941) v svoji prvi knjigi *Studije i portreti* piše: »Gregorčič je genialen pesnik. Čeprav je svoje življenje živel kot skromen duhovnik, se je zaradi svoje nadarjenosti uspel visoko povzpeti.« (Petravić 1905: 173) »Gregorčič je v svoji domoljubni poeziji optimist, njegova čustva so ljubezensko goreča, medtem so pesmi, v katerih izraža svoje lastno doživljanje sveta, bolj pesimistične. [...] Plemenitost in nežnost njegovega srca kažeta na še eno odliko njegove poezije.« (Petravić 1905: 184, 192).

1908

Slovenski slavist Davorin Majcen, o katerem ne vemo skoraj nič, se v svojem predavanju o Gregorčičevi poeziji sprašuje: »In kakšen je duh njegovih nesmrtnih poezij

[...]? Kakšna je duša tega velikega pesnika, ki diha, toži in vzdihuje, se topi in raduje, upa in sluti, trepeče v boli in se vzdiguje samosilno v umetniškem vzletu po večnolepih spevih njegove muze?» (Majcen 1908: 3)

1917

O pesništvu Simona Gregorčiča je slovenski literarni zgodovinar Joža Glonar (1885–1946) ob desetletnici pesnikove smrti povedal: »Njegova pesem je prihajala iz srca in je iskala src; našla jih je, naj bi jih tudi v bodoče. [...] kako pristno je bilo to njegovo čustvo, ni pokazal samo v svojih pesmih, to je dokazal tudi s svojim življenjem« (Glonar 1917: 69, 72).

Ivan Grafenauer

Antun Barac

Ljubica S. Janković

1924

Znani hrvaški literarni zgodovinar Antun Barac (1894–1955) je v posebni knjigi o Gregorčevi poeziji zapisal: »Izmed vseh delov celotnega našega slovstva je slovenski del najbolj liričen in Gregorčič je tako rekoč najbolj liričen med vsemi slovenskimi liriki.« (Barac 1924: 5) Gregorčič je pesnik neposrednih in iskrenih čustev: »Le besede srca, čustev, ki ne prepričajo s svojo logičnostjo, ampak s svojo toplino in neposrednostjo.« (Barac 1924: 6)

1926

Ivan Grafenauer (1880–1964), pisec prve zgodovine slovenskega slovstva po ustanovitvi ljubljanske univerze, je o Gregorčiču kot človeku napisal, da je bil »premehek in predober z ljudstvom« (Grafenauer 1926: 252). »Boj med idealizmom svetovnega naziranja in pesimizmom njegove melanholične čustvene narave, je eden glavnih znakov Gregorčičeve poezije [...] To, kar dela Gregorčiča pesnika gorja, je njegova čustvenost, melanholija, proti čemur se je neprestano boril.« (Grafenauer 1926: 253, 255)

1927

Slovenski literarni zgodovinar Avgust Pirjevec (1887–1943) je v knjigi *Slovenski možje* o Gregorčiču napisal, da je bil globoko npravstven, etičen pesnik. »Gregorčičeva bol ni samo namišljena, temveč resnična, izvirajoča iz lastnega trpljenja in iz lastnih

duševnih bojov. Njegovo življenje mu ni prineslo sreče, ne veselja in ne miru, pač pa mnogo trpljenja. Njegova žalost izvira iz človeške bede« (Pirjevec 1927: 203).

1931

Srbska literarna zgodovinarica Ljubica S. Janković (1894–1974), ki je objavila dve knjigi o slovenski književnosti na Srbskem (1928, 1931), je o Gregorčiču napisala: »Njegovo življenje in njegove pesmi: nastale so na podlagi najiskrenejših in najsvetlejših čustev« (Janković 1931: 157). »So trenutki, ko iz njega spregovori vse tisto, kar je v svojem življenju potlačil. Pesnik je hotel eno, življenje mu je prineslo drugo. Zato nič čudnega, da je njegova poezija otožna in pesimistična, včasih celo grenka [...] Gregorčičeva poezija nagonsko in neobvladljivo izraža vsa elementarna čustva in pokriva vsa področja življenja« (Janković 1931: 159–160).

1934

Znani slovenski literarni zgodovinar Anton Slodnjak (1899–1983) opisuje Gregorčiča kot gorečega patriota, globokega človekoljuba in neupogljivega idealista. Gregorčičeve pesmi so izraz popolne slovenske duše. V njegovi pesmi se čuti brezmejna ljubezen do rodnega ljudstva in njegovega jezika. Pesniško čustvo in poetična misel si sama ustvarjata preprosto obliko (Slodnjak 1934: 254). »[...] se je moral neprestano bojevati v sebi in okoli sebe. Najhuje je trpel kot pesnik, saj je svoje zatajeno življenje živel prav za prav edino v poeziji. [...] se ni mogel nikjer in nikdar vsestransko izživeti, temveč je bil v življenju in pesmi žrtev nesrečne odločitve. [...] je Gregorčičeva pesem lepa izobražencu in preprostemu človeku. [...] je v njih neko notranje protislovje [...] notranj[a] neskladnost« (Slodnjak 1934: 257).

Več kot petdeset let kasneje je Slodnjak o Gregorčiču zapisal: »Kot pravi lirik je Gregorčič čutil, da bi moral svobodno peti o tem bistvenem nesoglasju med resničnim življenjem in religiozno zavestjo.« (Slodnjak 1986: 592).

Anton Slodnjak

Fran Petre

France Koblar

1937

V pomembnem srbskem literarnem časopisu, *Srpski književni glasnik*, je slovenski literarni zgodovinar Tone Potokar (1908–1985) objavil prispevek o Simonu Gregorčiču.

»Za njegove pesmi lahko rečemo, da pomenijo začetek preprostega verza in ritma v slovenski poeziji. Njegove pesmi so preproste, jasne in razumljive vsem« (Potokar 1937: 26). V Gregorčičevih pesmih se občuti nostalgija in boleč občutek ločenosti od domačega kraja (Potokar 1937: 24).

1946

Literarni zgodovinar Mirko Rupel (1901–1963) v zvezi z Gregorčičevim delom meni, da pesnikova naloga ni samo v bogastvu misli, marveč tudi v intenzivnem občutju (Rupel 1946: 81). Gregorčiča kot človeka opisuje kot zelo občutljivega in mehkega. Prebridki so bili pesniku vsi dnevi. Gregorčič ni bil iniciativen, temveč v sodbi in delu precej odvisen od drugih.

1955

Slovenski literarni zgodovinar Fran Petre (1906–1978), profesor slovenske književnosti na Filozofski fakulteti v Zagrebu, dojema Gregorčiča kot refleksivnega, meditativnega pesnika (Petre 1955: 144). »Gregorčič ni bil zadovoljen z duhovniškim poklicem, ki ga je mučil in zaviral. Njegove ljubezenske pesmi z veliko žalostjo in samozatajevanja izražajo njegovo notranje trpljenje, osebno dramo človeka, ki ni smel ljubiti.«

1961/1962

Najboljši poznavalec pesnika Simona Gregorčiča, literarni zgodovinar France Koblar (1899–1975), je v svoji monografiji o znamenitem slovenskem pesniku skušal prikazati Gregorčiča v dvojni podobi: kot človeka in pesnika. »Oba, pesnik in človek, sta neločljiva. Ko govorimo o dvojni podobi, o nasprotjih v človeku in pesniku, nasprotja v njem so nastajala iz mnogokaterih naključij in posebnosti njegove narave« (Koblar 1962: 10). »Pesnikova mladost v preprostosti, njegova vzgoja in duhovništvo so mu uravnavali idealističen pogled na svet in človeka. Temu pogledu je v marsičem nasprotovalo resnično življenje ter prinašalo trpka razočaranja« (Koblar 1961: 20). Danes določno vemo, da je Gregorčičeva pesem prihajala iz dna ranjenega srca. »Gregorčič je sodobnikom govoril neposredno do srca kakor noben naš pesnik; sodobniki so iz njega spoznavali tudi njegov kraj in doumeli svoj čas, a predvsem so zajemali njegova čustva in misli, ter jih sprejeli kot dragoceno razodetje človeške notranjosti« (Koblar 1961: 10). Po Koblarju Gregorčiča kot človeka odlikuje naravna preprostost in mehka pesniška narava (Koblar 1980: 12). »Gregorčič idealist je sprejel večni boj med srcem in razumom.«

Pričakovali bi, da bo Koblar v svoji monografiji povedal kaj o duhovni podobi Gregorčiča, vendar se to ni zgodilo.

1984

Literarni zgodovinar Jože Pogačnik (1933–2002) je v predgovoru svoje knjige o Gregorčičevi poeziji zapisal: »Tisto tradicionalno vsebino [misli na Domoljubne iskre], ki je spominjala na Jenkov patriotizem, je spremljala pesnikova osebna občutljivost, ki

je bila nova in pomenljiva dvojnost v poeziji tistega časa«. Glavni vir njegove poezije je bilo notranje nelagodje, ki je izhajalo iz dolžnosti duhovniškega poklica in hkrati stremelo k človeški preprostosti (Pogačnik 1984: 34).

1987

Da je Gregorčič največji slovenski lirik med Jenkom in slovensko moderno, je zapisal slovenski literarni zgodovinar Janko Kos. »S svojo naivno čustvenostjo je osvežil na Slovenskem predromantično in romantično poezijo, v času, ki se je začel nagibati v realizem. S tem predstavlja most med dobo romantike in novoromantičnimi sestavinami moderne. Gregorčič ni bil mislec, pač pa čustven človek, ki je ob preprostih mislih znal izraziti problematiko svojega življenja. Za Gregorčičevo osebnost je bila značilna telesna in duševna krhkost in nagnjenje k melanholiji.« (Kos 1987: 165)

Istega leta je pisec druge knjige o Gregorčiču, literarni zgodovinar Denis Poniž napisal: »Iskanje pesniške podobe Simona Gregorčiča ni lahko opravilo. Njegovo osebnost zaznamuje dvoje temeljnih oznak: ljudskost in liričnost.« (Poniž 1987: 159–160) »Gregorčičeva poezija je bila v času svojega nastanka pravzaprav sprejeta v nekaj drugih razsežnostih, v estetskih prav gotovo ne. Čas je bil torej tak, da se je morala poetičnost prikriti« (Poniž 1987).

2006

France Bernik (1927–2020), slovenski literarni zgodovinar, piše o neskladnosti med Gregorčičem človekom in duhovnikom: »V vsakdanjem življenju je moral Gregorčič prestati številne preizkušnje in skušnjave. Odpovedati se je moral človeškemu, če je hotel ostati zvest božjemu. Do takih neskladnosti z življenjem je prihajalo, ker je bil pesnik notranje razklan, razdeljen med človeka in duhovnika, kar potrjujejo tudi njegove refleksije.« (Bernik 2006: 298)

Zaključne misli

Čeprav je glavna značilnost Gregorčičeve poezije močna čustvenost, pa tudi preprostost in jasnost, so jo slovenski, hrvaški in srbski literarni zgodovinarji doumeli različno. Kot glavni vir Gregorčičeve poezije navajajo: nasprotje med ideali in realnostjo, nasprotje med srcem in razumom, nesoglasje med resničnim življenjem in religiozno zavestjo ter neskladnost med svetom in seboj. Gregorčičevo čustvovanje opisujejo kot neposredno, pristno, čisto, resnično, iskreno, nežno, naravno, globoko, toplo, ljubezensko, melanholično, pesimistično, domoljubno, nostalgичno, nebeško, pa tudi naivno.

Literatura

- BARAC, Anton, 1924: *Antologija. Simon Gregorčič*. Zagreb: Narodna knjižnica.
 BERNIK, France, 2006: Gregorčičeva poezija danes. *Slavistična revija* LIV/3. 295–301.
 BURGAR, Anton, 1907: *Simon Gregorčič. Življenjepis*. Ljubljana: Ignacij Gruntar.
 GAVRILOVIĆ, Andra, 1895: *Simon Gregorčič. Pisma o književnosti u Slovenaca*. Beograd: Štamparija Petra Tanaskovića.

- GLASER, Karol, 1898: Gregorčič Simon. *Zgodovina slovenskega slovstva: IV zvezek, Stritarjeva doba od 1870. do 1895*. Ljubljana: Slovenska matica.
- GLONAR, Joža, 1917: Govor ob desetletnici Gregorčičeve Smrti. *Ljubljanski zvon* XXXVII/1. 68–78.
- GRAFENAUER, Ivan, 1926: Gregorčič Simon. *Slovenski biografski leksikon*. 2. zvezek. Ljubljana: Zadruga gospodarska banka. 251–257.
- DOBROVOLJC, France, 1987: Gregorčič Simon. *Leksikon pisaca Jugoslavije*, knjiga 2. Novi Sad: Matica srpska. 293–299.
- JANKOVIĆ, Ljubica, 1931: Simon Gregorčič. *Iz slovenačke književnosti*. Beograd: Zadruga Profesorskog društva. 154–162.
- KOBLAR, France, 1961: *Izbrane poezije. Simon Gregorčič*. Celje: Mohorjeva družba.
- KOBLAR, France, 1962: *Simon Gregorčič: njegov čas, življenje in delo*. Ljubljana: Slovenska matica.
- KOBLAR, France, 1980: *Izbrane poezije. Simon Gregorčič*. Celje: Mohorjeva družba.
- KOS, Janko, 1987: *Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- LEVEC, Fran, 1882: Zlata knjiga. *Ljubljanski zvon* II/7. 436–442.
- LEVEC, Fran, 1965: *Eseji, študije, potopisi*. Uredil France Bernik. Ljubljana: Slovenska matica.
- MAJCEN, Davorin, 1908: *Simon Gregorčič, pesnik najplemenitejšega domoljubja*. Novo Mesto: tisk J. Krajec.
- MEŠKO, Fran Ksaver, 1907: Simon Gregorčič. *Ljubljanski zvon* XXVII/2. 142–149.
- PETRAVIĆ, Ante, 1905: Simon Gregorčič. *Studije i portreti*. Zagreb: A. Scholz.
- PETRE, Fran, 1955: Popularni i intimni Gregorčič. *Kulturni radnik* VIII/3–4. 142–146.
- PIRJEVEC, Avgust, 1927: Simon Gregorčič. *Slovenski možje*. Prevalje: Družba sv. Mohorja.
- POGAČNIK, Jože, 1984: *Simon Gregorčič. Poezija*. Novi Sad: Matica srpska.
- PONIŽ, Denis, 1987: *Simon Gregorčič. Pesmi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- PREGELJ, Ivan, 1934: *Simon Gregorčič. Izbrane pesmi*. Celje: Družba sv. Mohorja.
- RUPEL, Mirko, 1946: *Izbrane pesmi Simona Gregorčiča*. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod.
- SLODNJAK, Anton, 1934: *Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: Akademsko knjiga. 253–271.
- SLODNJAK, Anton, 1986: Gregorčič Simon. *Enciklopedija Jugoslavije*, knjiga 4. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža. 592–593.